مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی

د ستراتيژيکو او سيمه‌ييزو څېړنو مرکز

تحلیل هفته

شماره: ۸۹ (از ۲۶ میزان الی ۳ عقرب ۱۳۹۳ هـ ش)

این نشریه مجموعۀ تحلیل رویدادهای مهم سیاسی و اقتصادی هفته‌وار است که به زبان‌های پشتو، دری، انگلیسی و عربی، توسط مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی تهیه و نشر می‌گردد، تا نهادهای سیاست‌گذار از آن استفاده نمایند.

آنچه در این شماره می‌خوانید:

- مقدمه ۲

د افغانستان او ترکيې د اړيکو مخينه او يو نوی پړاو

- د افغان-ترک اړيکو تاريخي شالید ۳
- د معاصر تاريخ اړيکې ۴
- له ۲۰۰۱ تر ۲۰۱۴ پورې ۵
- د ترکيې-افغانستان اړيکو راتلونکی ۶

نخستین سفر یک رئیس جمهور ترکیه به افغانستان پس از ۵۶ سال

- اهمیت سفر اردوغان به کابل ۸
- صلح و اقتصاد ۹

افغانستان ته د سرتاج عزيز سفر او د اړيکو رغولو هڅې

- د پاکستان اندېښنې ۱۲
- په افغانستان کې د هند او پاکستان روانه لوبه ۱۲

ACKU

مقدمه

د اوونۍ تحلیل په دې ګڼه کې، افغانستان ته د ترکیې د ولسمشر رجب طیب اردوغان د سفر پر اهمیت او اغېزو، د دغو دواړو هېوادونو ترمنځ د اړیکو لرغونتیا ته په پام سره پر راتلونکو اړیکو او همدا راز له دغه سفر یوه ورځ وروسته د پاکستان د ملي امنیت او بهرنیو چارو د سلاکار سرتاج عزیز پر سفر د ستراتېژیکو او سیمه ییزو څېړنو مرکز د اوونۍ تحلیل د بورډ شننې لولئ.

افغانستان ته له ٥٦ کلونو وروسته د ترکي ولسمشر سفر، په اوسني وخت کې خورا مهم بلل کېږي. له یوې خوا په افغانستان کې د نوي حکومت له جوړېدو سره د سولې، ثبات او اقتصادي پرمختګ په اړه هیلې راټوکېدلې دي او له بلې خوا ترکیه په نړۍ کې ترټولو ځواکمن اسلامي هېواد دی او له افغانستان سره لرغونې اړیکې لري.

په دغه سفر کې د ترکیې او افغانستان ترمنځ د ستراتېژیک تړون لاسلیک او په افغانستان کې په بېلابېلو اړخونو کې د ترکیې رول ته افغانان هیله من دي. ترکیه د یوه داسې هېواد په توګه چې له وسله والو طالبانو سره ښې اړیکې لري، په افغانستان کې د سولې او ثبات په تړاو ښه رول لوبولی شي. همدا راز له پاکستان سره د ترکیې ستراتېژیکې اړیکې هم، ښایي د افغانستان او پاکستان ترمنځ د روانو ستونزو په ختمولو کې اغېزناکې ثابتې شي.

د دې ترڅنګ د اردوغان له سفر یوازې یوه ورځ وروسته، د پاکستان د ملي امنیت سلاکار سرتاج عزیز هم کابل ته راغی او ولسمشر غني ته د پاکستان د سفر د بلنې ترڅنګ، د دواړو هېوادونو د اړیکو په رغولو خبرې وکړې. داسې برېښي، چې د افغانستان او پاکستان اړیکې د ترکیې په منځګړتوب مخ په ښه کېدو روانې دي. دلته پر همدغو موضوعاتو د شننو تفصیل لولئ:

د افغانستان او ترکیې د اړیکو مخینه او یو نوی پړاو

ترکیه د اوسنۍ نړۍ د مهمو هېوادونو له ډلې او د شلو اقتصادي ځواکمنو هېوادونو په کتار کې راځي. دا هېواد د خپل ستراتېژیک ارزښت، تاریخ او کلتور له مخې په سیمه کې «ستراتېژیک عمق» لري.

بلخوا افغانستان د آسیا لویې وچې په زړه کې پروت لرغونی هېواد دی، چې د تمدنونو د ټاټوبي په نوم هم یادېږي. له همدې ځایه آریایي نسل د نړۍ نورو سیمو ته خپور شوی او په اوسنۍ نړۍ کې هم افغانستان د خپل ستراتېژیک موقعیت او د چین (په اقتصادي ډګر کې دویم هېواد) او منځنۍ اسیا له هېوادونو سره د ګاونډیتوب او له ځینې نورو هېوادونو سره د ښو اړیکو له کبله، خورا زیات اهمیت لري.

دواړو هېوادونو له پخوا راهیسې له یو بل سره ګټورې اړیکې درلودلې دي؛ خو په افغانستان کې د نوي حکومت له جوړېدو څو ورځې وروسته، د ترکیې ولسمشر رجب طیب اردوغان کابل ته په خپل سفرسره، دا اړیکې یوه نوي پړاو ته داخلې کړې.

د افغان-ترک اړیکو تاریخي شالید

افغانستان له ترکیې سره لرغونې اړیکې درلودلې دي؛ د تاریخي څېړنو له مخې، تُرک قوم له آریانا (د آمو د سیند له غاړو) څخه اوسنۍ ترکیې ته ولاړ، هلته مېشت شو او د تُرکانو ترکیه یې جوړه کړه. که د عثماني خلافت د بنسټګر عثمان شجره راوسپړو، نو جوته به شي چې دی هم له منځنۍ آسیا څخه ترکیې ته ولاړ او هلته یې د عثماني خلافت بنسټ کېښود. د غزنویانو دورې د لومړي پاچا سلطان محمود غزنوي پلار ترک و او همدا راز بل ستر افغان شخصیت مولانا بلخي هم، چې په بلخ کې زیږېدلی و، د اوسنۍ ترکیې (هغه مهال روم) مرکز استانبول ته ولاړ او په دواړو تخلصونو

(رومي او بلخي) سره ښه وځليد. سيد جمال الدين افغان هم د خليفه عبدالحميد ثاني د خلافت ژغورلو لپاره ډېرې هلې ځلې وکړې او يو مهال يې اجازه ترې وغوښته، چې په منځنۍ اسيا کې د ده پر پلوۍ د ملاتړ ځېږې راپورته کړي. همدارنګه د محمود طرزي په څېر نورو افغان روڼ اندو هم په عثماني خلافت کې وخت تېر کړی و او له دوی څخه اغيزمن وو.

د دغو دواړو هېوادونو د کلتوري اړيکو د روښانه کولو لپاره يوازې د مولانا رومي يادونه هم بسنه کوي؛ خو په ټوليز ډول دواړو هېوادونو، د تاريخ په اوږدو کې له يو بل سره ژورې اړيکې پاللې دي. له شاه اشرفه رانيولې تر احمد شاه بابا او امير شير علي خان پورې افغانستان له ترکيې سره اړيکې پاللې دي.

د معاصر تاريخ اړيکې

په معاصر تاريخ کې هم، ترکيې افغانستان ته د افغان اردو د روزنې لپاره خپل نظامي قوماندانان راولېږل او ترکيه له شوروي وروسته دويم هېواد و، چې افغانستان يې پر رسميت وپېژانده او افغانستان هم بيا هغه دويم هېواد و، چې د اتاترک هېواد يې په رسميت وپېژاند. غازي امان الله خان لومړی افغان مشر و، چې ترکيې ته يې سفر وکړ او هغه مهال د افغانستان لومړی سفارت هم په ترکيه کې پرانيستل شو. همدې موضوع ته د ترکيې د دفاع وزير (عصمت يلماز) په پارلمان کې د اپوزيسيون د نيوکې په ځواب کې اشاره وکړه او ويې ويل: "افغانستان له لومړنيو هېوادونو څخه و، چې ترکيه يې په رسميت وپيژندله او لومړنی هېواد و، چې دلته يې سفارت پرانېست. مونږ له دوی سره د اتاترک پر مهال يو دفاعي ائتلاف هم درلود، نو ځکه به ترکيه له افغانستان سره د دوی د ستونزو په ورځو کې مرسته کوي او په افغانستان کې زمونږ شتون د ناټو له شتون سره هېڅ اړيکې نلري."[1]

له همدې امله، په ۲۰۱۲ کال کې اردوغان په اسلام آباد کې د يوه سفر پر مهال وويل: "ترکيه به په افغانستان کې د نورو بهرنيانو له وتلو وروسته هم پاتې شي. موږ به تر هغه پورې په افغانستان کې وو، کله چې افغانان له موږ منته وکړي او موږ ته له دغه هېواد څخه د تګ اجازه راکړي."[2]

---

[1] Simsek Ayhan, 'Turkey Pledges to Support Afghanistan beyond 2014', SES Turkiye, 12 July 2011.

[2] 'We won't leave Afghanistan until our Brothers Tells us to', Star Gazette, 23 May 2012, <http://www.stargazete.com/politika/kardeslerimiz-istemeden-afghanistandan-gitmeyiz/haber-583742>

ACKU

کله چې عثماني خلافت د عربانو له بغاوت سره مخ و؛ نو په افغانستان کې د محمود طرزي تر څارنې لاندې خپرېدونکې اخبار (سراج الاخبار) د عثماني خلافت په پلوۍ تبلیغات کول. خو افغانانو یوازې پر دې هم بسنه ونه کړه او له ترکانو سره د هغوی په تاریخي جگړه کې هم په څنگ کې ودرېدل.

ترکیې د افغان جهاد په پېر کې د افغانستان ملاتړ وکړ او وروسته د افغانستان په کورنیو جگړو کې هم، د چین ترڅنگ بې طرفه پاتې شوه چې له امله یز په افغانستان کې د دغو هېوادونو په تړاو هیلې موجودې دي.

له ۲۰۰۱ تر ۲۰۱۴ پورې

ترکیې د ناټو په چوکاټ کې افغانستان ته خپل سرتیري راولېږل، خو له پیله یې روښانه کړې وه چې د دوی سرتېري به په نظامي عملیاتو کې گډون نه کوي. ترکیې په لومړیو وختونو کې شاوخوا ۳۰۰ سرتېري افغانستان ته راولېږل، چې اوس یې شمېر له زرو سرتېرو اوړي؛ خو تر اوسه هم د ترکي سرتېرو له خوا، یو افغان هم نه دی وژل شوی.

ترکیې تر اوسه کابو ۱۲۵۰۰ تنه افغان سرتېري په افغانستان کې روزلي او کابو ۳۳۰۰ نور یې په ترکیه کې روزلي او همدا راز به تر راروانې یوې لسیزې پورې، شاوخوا ۱۵۰۰۰ نور افغان سرتېري هم وروزي.[3]

د ۲۰۱۱ کال د مارچ په لومړۍ نېټه، د افغانستان، ترکیې، جاپان او ناټو ترمنځ د افغان ځواکونو د روزلو په تړاو یو تړون لاسلیک شو، چې له مخې به یې افغان پوځیان د ترکیې په یوه اکاډمۍ کې روزل کېږي. د تړون له مخې له افغانستان څخه لومړي ۵۰۰ افغان پوځیان، ترکیې ته د ۲۰۱۱ کال په جولای میاشت کې ولېږدول شول او له شپږ میاشتنۍ روزنې وروسته، د ۲۰۱۲ کال په فبرورۍ میاشت کې فارغ شول او دا لړۍ لاهم روانه ده.

همدا راز د افغانستان د کلنۍ احصائیې له مخې تر ۲۰۱۲ کال پورې دواړو هېوادونو له یو بل سره تر ۲۹۰ میلیون ډالرو پورې مجموعي تجارت درلودلی. د یوې څېړنې له مخې د ترکیې ساختماني شرکتونو تر ۲۰۱۰ کال پورې په افغانستان کې تقریباً تر ۳ ملیارده ډالرو پورې قراردادونه کړي وو[4] او دغه راز د ترکیې دولت خپله هم تر ۴۰۰ ملیون ډالرو پورې لسگونه پروژې بشپړې کړې دي.

---

[3] Karen Kaya, Turkey's Role in Afghanistan and Afghan Stabilization, MILITARY REVIEW, July-August 2013. <http://usacac.army.mil/CAC2/MilitaryReview/Archives/English/MilitaryReview_20130831_art007.pdf>

[4] See, Foreign Economic Relations Board (DEIK), Afganistan Ulke Bulteni, june 2011

ACKU

په تېره لسیزه کې د حامد کرزي د واکمنۍ پر مهال، چې ترکیې کوم ارزښتناک رول لوبولی، هغه د پاکستان-افغانستان-ترکیې ترمنځ درې اړخیزې غونډې وې. دا درې اړخیزې غونډې له ۲۰۰۷ کال وروسته پیل شوې او هغه مهال افغانستان پر پاکستان تازه دا تورونه لګول، چې دوی افغان طالبانو ته پټنځایونه ورکوي او له هغه ځایه بیا په افغانستان کې عملیات ترسره کوي. پاکستان-افغانستان-ترکیې تر ۲۰۱۲ کال پورې اووه ځله درې اړخیزې ناستې درلودې (په ۲۰۰۷، ۲۰۰۸، ۲۰۰۹، دوه ځله په ۲۰۱۰، ۲۰۱۱ او ۲۰۱۲ کال کې).

که څه هم دغو غونډو د پاکستان او افغانستان ترمنځ اوږدمهالې ستونزې هوارې نشوای کړای؛ خو تر یوه بریده یې دا ستونزې راکمې کړې. د بیلګې په ډول د ۲۰۰۹ کال په غونډه کې د لومړي ځل لپاره د دواړو هېوادونو نظامي او استخباراتي مشرانو له یو بل سره وکتل. د ۲۰۱۰ کال د ډسمبر په غونډه کې درې واړه هېوادونه پر دې سلا شول، چې ګډ پوځي تمرینات به ترسره کوي، چې بیا په ۲۰۱۱ کال کې په ترکیه کې ترسره شول.

ترکیې د ۲۰۱۱ کال له نومبر څخه د افغانستان په اړه د اسیا پروسه یا "استانبول د افغانستان لپاره" پیل کړه. په دې غونډو کې هم د افغانستان ټول ګاونډیان برخه اخلي، چې موخه یې د افغانستان امنیت او ثبات دی. په دغو ناستو کې د افغانستان، پاکستان او ترکیې ولسمشران، د ایران مرستیال ولسمشر، د چین د ولسمشر استازی او د چین د بهرنیو چارو وزیر او ځینې نور چارواکي رابلل کېږي.

هېره دې نه وي، چې د دې پروسې مهمه غونډه په راتلونکو ورځو کې (د اکتوبر په ۲۸مه) په چین کې جوړېږي. داسې انګېرنې شته دي، چې دا راروانه غونډه به د افغانستان پر راتلونکي ډېره اغېزه وښندي؛ افغانستان هم پوره ترتیبات ورته نیولې او همدارنګه پاکستان هم دې غونډې ته ډېر ارزښت ورکوي، چې له همدې امله پاکستاني سناتور، چې د پاکستان-چین انستیتوت مشر هم دی، د روانې میلادي میاشتې اکتوبر په ۱۹ او ۲۰ د چین-پاکستان-افغانستان تر عنوان لاندې دوه ورځنۍ کنفرانس هم جوړ کړ.

د ترکیې-افغانستان اړیکو راتلونکی

د ترکیې او افغانستان ترمنځ اړیکې تر ډېره پر کلتوري اړخ راڅرخي. ترکي شنونکي او چارواکي هم کله چې د دغو اړیکو په تړاو خبرې کوي، پیل یې له همدې کوي چې دواړه هېوادونه له کلتوري اړخه ډېر سره نږدې دي او ترکیه یو تاریخي

مسؤولیت لري، چې له افغانستان سره په سختو وختونو کې مرستې وکړي. د دوی په وینا، له دې ورهاخوا اسلامي کلتور او د ازبکانو او ترکمنانو شتون هم نور لاملونه دي، چې دا اړیکې یې پیاوړې کړې دي[5].

د ډېری شنونکو په اند، ترکیه به په راتلونکو کلونو کې هڅه وکړي، چې د دواړو هېوادونو ترمنځ همدا کلتوري اړیکې او اقتصادي برخه پیاوړې کړي. له همدې امله ترکیه غواړي، چې په افغانستان کې د مولانا جلال الدین رومي په نوم یو پوهنتون پرانېزي.

که څه هم ترکیه د منځني ختیځ په مسائلو کې هم ښکېل ده او همغه لوري ته یې ډېر پام هم اړولی؛ مګر بیا هم د دغه هېواد له دیپلوماتیکو هلو ځلو څخه روښانه ده، چې د افغانستان په ثبات او امنیت ټینګولو کې هم ښه رول لوبول غواړي.

د ترکي چارواکو له هڅو ښکاري، چې دغه هېواد د افغانستان امنیت او ثبات ته ډېر ارزښت ورکوي؛ ځکه د افغانستان ثبات به نه یوازې دا چې سیمې ته ثبات راوړي، بلکې تر یوه بریده به د ترکیې امنیت هم خوندي کړي او په ټولیزه توګه به د سیمې او په تېره بیا د ترکیې لپاره نوې اقتصادي ګټې هم راوزېږوي.[6]

[5] Prof Dr Saban Kardas, Turkey’s regional approach in Afghanistan: A civilian Power in Action, Center for Strategic Research (SAM) Republic of Turkey (Ministry of Foreign Affairs), Apr 2013, No.6. < http://sam.gov.tr/wp-content/uploads/2013/04/SAM_paper_ing_06_int.pdf>

[6] Simsek Ayhan, ‘Turkey Pledges to Support Afghanistan beyond 2014’, SES Turkiye, 12 July 2011.

ACKU

نخستین سفر یک رئیس جمهور ترکیه به افغانستان پس از ٥٦ سال

رجب طیب اردوغان رئیس‌جمهور ترکیه به تاریخ ۱۸ ماه روان میلادی در یک سفر یک روزه به کابل آمد. در بیش از پنج دهۀ گذشته، اردوغان نخستین رییس‌جمهور ترکیه است که به افغانستان سفر می‌کند و سفر یک رئیس‌جمهور ترکیه به افغانستان، پس از سال ۱۹۵۸ میلادی سابقه نداشته است. به همین دلیل و همچنان برنامه‌ای که برای سفر وی در نظر گرفته شده بود، این سفر بااهمیت خوانده شده است. از سوی دیگر پس از روی کار آمدن حکومت جدید در افغانستان نیز، اردوغان نخستین مقام بلندپایۀ خارجی بود که به کابل سفر کرد.

دلیل سرد شدن روابط میان افغانستان و ترکیه در دوران جنگ سرد، شاید این باشد که ترکیه در "بلاک سیتو" با پاکستان و غرب یکجا شد ولی افغانستان بی‌طرف ماند. اما در دوران جهاد افغانستان، ترک‌ها از افغان‌ها حمایت کردند و در جنگ‌های داخلی افغانستان نیز مداخله نکردند که در سال‌های اخیر، حامد کرزی رئیس‌جمهور پیشین افغانستان تا حدی روابط افغانستان و ترکیه را دوباره احیا کرد.

ACKU

اهمیت سفر اردوغان به کابل

در این سفر، آقای اردوغان توافقنامۀ استراتژیک میان دو کشور را با اشرف‌غنی احمدزی امضا کرد و با امضای این توافقنامه روابط میان این دو کشور، مستحکم‌تر خواهد شد.

کشور ترکیه از سال ۲۰۰۷ میلادی به این‌سو، به هدف کاهش تنش‌ها میان افغانستان و پاکستان، هفت بار نشست‌های سه جانبۀ سران کشورهای افغانستان، پاکستان و ترکیه را برگذار کرده است و به خاطر ارتباط حسنه با کشورهای همسایۀ

افغانستان و منطقه، در نشست‌های سه جانبه سهم فعال داشته است. همچنان کنفرانسی که قرار است به تاریخ ۲۸ ماه اکتوبر در چین برگذار شود، نیز از تلاش‌های ترکیه برای کاهش مشکلات میان افغانستان و پاکستان به شمار می‌رود.

از سوی دیگر، ترکیه از متحدان استراتژیک پاکستان در منطقه و یکی از کشورهای تأثیرگذار بر پاکستان شمرده می‌شود و به همین دلیل امیدواری‌های نیز وجود دارد که این کشور در کاهش مشکلات میان افغانستان و پاکستان و همچنان در تأمین صلح و ثبات در کشور، نقش سازنده و اثرگذاری را ایفا خواهد کرد. رئیس جمهور ترکیه در این سفر خود نیز گفت که او در راستای کاهش تنش‌ها میان افغانستان و پاکستان تلاش خواهد کرد.

بعضی از تحلیلگران بر این عقیده‌اند که سفر سرتاج عزیز مشاور امنیت ملی پاکستان، پس از سفر اردوغان به کابل و اظهارات وی در مورد بهتر ساختن روابط افغانستان با پاکستان نیز، یکی از تلاش‌های دیپلوماتیک ترکیه برای صلح و ثبات منطقه و بهتر ساختن روابط میان این دو کشور بود.

به طور کل گفته می‌توانیم که سفر رجب طیب اردوغان به کابل، از چند جهت حایز اهمیت بود. ترکیه با افغانستان ارتباط دیرینهٔ سیاسی، اقتصادی، و فرهنگی داشته و این مشترکات تاریخی باعث روابط نزدیک دو کشور شده است. به دلیل همین مناسبات تاریخی و فرهنگی، نقش ترکیه در راستای صلح، ثبات و آرامش افغانستان نیز با اهمیت و برجسته است.

صلح و اقتصاد

ترکیه اولین کشور اسلامی است که عضویت سازمان ناتو را دارد. هرچند سربازان این کشور در بیش از ده سال گذشته با سایر اعضای ناتو در افغانستان حضور داشتند؛ اما این کشور روابط متفاوتی نسبت به سایر اعضای ناتو با افغانستان دارد و سربازان این کشور در میدان‌های نبرد و در عملیات نظامی شرکت نداشتند. ازاین‌رو نیروهای ترک در افغانستان تلفات جنگی نیز نداشته‌اند.

طالبان مسلح نیز با نیروهای ترک برخورد متفاوتی داشته‌اند و چندین بار اتباع ترک را بر اساس "حسن نیت" رها کرده‌اند. از یک‌سو اگر ترکیه روابط عمیق اقتصادی، تجارتی و فرهنگی با افغانستان دارد، از سوی دیگر با طالبان مسلح نیز تاحدی تفاهم دارد و این گروه را، یک جریان جدا از شبکهٔ القاعده می‌پندارد؛ بنابراین حامد کرزی هم ترکیه را برای ایجاد دفتر سیاسی طالبان مناسب می‌دانست، ولی بخاطر برخی دلایل دفتر طالبان در قطر گشایش یافت. اما به طور کل، سه کشور در سطح منطقه (سعودی، پاکستان و ترکیه) نقش میانجی میان حکومت افغانستان و مخالفین دولت ایفا کرده می‌توانند.

ACKU

حکومت افغانستان و شهروندان افغان نیز به دو کشور (چین و ترکیه) به دیدهٔ قدر می‌نگرند. باآنکه چین در دوران جنگ سرد حمایت ماویست‌ها را در افغانستان می‌کرد و جنرالان لیبرال ترکیه نیز در دوران جنگ‌های داخلی افغانستان، حمایت جنرال دوستم را می‌کردند، اما این حمایت‌ها نیز در سطح بسیار پایین بوده و اکنون این کشورها به این حساسیت‌ها پی برده‌اند. بناء افغان‌ها به نقش مثبت این دو کشور امیدوار اند و منتظر نقش آن‌ها در رشد اقتصادی، سرمایه‌گذاری و روابط تجارتی می‌باشند.

از جانب دیگر، هرچند حکومت جدید افغانستان آزمند پیشرفت‌های اقتصادی در کشور است، اما در ارتباط به ترکیه بیشتر به تلاش‌های دیپلوماتیک این کشور برای تحکیم صلح و امنیت ارزش قایل خواهد شد، چون ترکیه کشور اسلامیِ است که به صلح در افغانستان علاقمند است و اگر از یک جهت روابط تاریخی با افغانستان دارد از جهت دیگر از چند دهه بدین‌سو روابط حسنه و استراتژیک با پاکستان نیز دارد. ترکیه در سال‌های گذشته نیز خواسته است تا با استفاده از همین روابط خود با پاکستان، میان کابل و اسلام‌آباد میانجی‌گری کند.

ACKU

افغانستان ته د سرتاج عزیز سفر او د اړیکو رغولو هڅې

د حامد کرزي د واکمنۍ په دوره کې کابل او اسلام اباد تر ډېره کړکېچني اړيکې درلودې او افغان چارواکو تل پاکستان تورن کړی، چې دغه هېواد لاهم په افغانستان کې خپل ستراتېژيک عمق لټوي او غواړي چې د افغانستان بهرنۍ چارې تر خپل کنټرول لاندې وساتي. د دې ترڅنګ بيا دا تورونه خو په تېرو کلونو کې خورا زيات وو، چې پاکستان د افغان طالبانو ملاتړ کوي.

د افغانستان او پاکستان ترمنځ د تېرې لسيزې اړيکو ته پام سره، جوته ده چې د دغو دواړو هېوادونو ترمنځ د شخړو د نورو بنسټيزو لاملونو ترڅنګ، يو هم د طالبانو د ملاتړ او په افغانستان کې د هند د فعال حضور موضوع ګاڼې دي. افغان لوري روښانه کړې، چې پاکستان افغان طالبانو ته پټنځايونه ورکړي او همدا راز په افغانستان کې د هند پر ضد په پراکسي جګړه بوخت دی، چې د هند پر کونسلګريو د بريدونو تر شا د پاکستان د لاس لرلو تورونه يې يوه بېلګه بللی شو.

له بلې خوا له افغان حکومت سره د وسله والو طالبانو د خبرو اترو نه کولو په تړاو هم، د پاکستان رول ته ګوته نيول کېږي او دغه هېواد پر دې تورن دی، چې د سولې د افغاني بهير پر وړاندې خنډونه جوړوي. په پاکستان کې د ملابرادر په څېر د افغان طالبانو د مشرانو نيول کېدل او وژل کېدل هغه څه دي، چې د افغانستان حکومت يې له وسله والو طالبانو سره د سولې په خبرو اترو کې د پاکستان منفي رول ګڼي.

د پاکستان اندېښنې

پاکستان په افغانستان کې د هند د زیاتېدونکي رول په اړه اندېښمن دی او دا اندېښنې د پاکستاني چارواکو له خرګندونو جوتې دي. پاکستان په افغانستان کې د هند فعال حضور ته له خو اړخونو د شک په سترګه ګوري.

لومړی: هند به د افغانستان له لارې د پاکستان په داخلي چارو کې لاسوهنه وکړي، چې په دې اړه پاکستاني مطبوعات ډېرې وختونه په بلوچستان او وزیرستان کې د ګډوډیو تر شا، د هند او افغانستان رول ته اشاره کوي.

دویم: د پاکستانیانو په اند، هند غواړي په افغانستان کې یو هند پلوی حکومت واکمن وي، ترڅو د پاکستان پر خلاف ستراتېژیک عمق ترلاسه کړي. خو د پاکستان دا اندېښنې تر ډېره بې ځایه دي؛ ځکه که څه هم هند د پاکستان په پرتله په افغانستان کې له اقتصادي پلوه رغنده رول لوبولی؛ خو بیا هم په افغانستان کې د پاکستان پر ضد د هند داسې کومه هڅه نه ترسترګو کېږي، چې پاکستان یې دې له امله اندېښمن شي. په ۲۰۱۱ کال کې حامد کرزي له پاکستاني شنونکي سلیم صافي سره په یوه مرکه کې ویلي وو: که چیرې هند پر پاکستان برید وکړي، نو موږ به د پاکستان د ولس تر شا ودرېږو. خو له دې پرته هم دا خبره باوري ده، چې د هند او پاکستان د ټکر پر مهال به افغانستان په دې منځ کې هېڅکله هم منفي رول ونه لوبوي.

دریم: هند غواړي، په منځنۍ آسیا کې پاکستان ته خنډ شي او د افغانستان په داخل کې هم پاکستان له تجارتي او اقتصادي ماتې سره مخ کړي. که د افغانستان-پاکستان ترمنځ دوه اړخیزې تجارتي اړیکې وڅېړو، نو جوته به شي چې د پاکستان په ګټه روانې دي. له ۲۰۰۰ کال څخه تر ۲۰۰۸ کال پورې د دواړو هېوادونو ترمنځ شوې سوداګرۍ ته په پام سره، په ۲۰۰۰-۲۰۰۱ کال کې د دواړو هېوادونو ترمنځ مجموعي تجارت ۱۷۰ میلیون ډالره و، خو په ۲۰۰۷-۲۰۰۸ کال کې بیا ۱۲۳۶میلیون ډالره شو او په دې ټول پړاو (۲۰۰۰-۲۰۰۸ کلونو) کې ټول مجموعي تجارت ۵ میلیارده او ۲۱۶ میلیون ډالره و، چې له دې جملې څخه ۴۸۲۸ میلیون ډالره یوازې د پاکستان صادرات وو!

د یوې بلې احصائیې له مخې افغانستان له پاکستان څخه یوازې په ۲۰۱۲ کال کې کابو دوه ملیارده ډالره په ارزښت توکي وارد کړي؛ مګر بالعکس له هند څخه بیا یوازې ۲۱۲ میلیون ډالره توکي وارد شوي دي.

په افغانستان کې د هند او پاکستان روانه لوبه

که څه هم د حامد کرزي د واکمنۍ په وروستۍ لسیزه کې د دواړو هېوادونو ترمنځ اړیکې ترینګلې وې؛ خو په افغانستان کې د نوي حکومت او د اشرف غني له ولسمشر کېدو سره له (اړ ګ) څخه یوه خبرپاڼه خپره شوه چې پکې ویل شوي وو: "ښه فرصت دی چې د دواړو هېوادونو ترمنځ اړیکې د ښې کېدلو په لور ولاړې شي."

بلخوا پاکستان هم له دې نوي بدلون څخه ګټه پورته کول وغوښتل او اشرف غني احمدزي ته یې د ولسمشرۍ مبارکي ورکړه او سرتاج عزیز یې کابل ته د یوه سفر له بلنلیک سره راولېږه. که څه هم د دې کتنې ډېر جزئیات نه دي روښانه شوي؛ خو ویل کېږي چې دواړه لوري په دې سلا شوي، چې د دواړو هېوادونو د جګپوړو چارواکو ترمنځ به د غونډو لړۍ نه دروي. د دې ترڅنګ اشرف غني له سرتاج عزیز سره په کتنه کې ویلي، چې د تورونو دا روانه لړۍ به دروي او له بیانونو او کتنو څخه به د عمل ډګر ته وځي. همدا راز سرتاج عزیز هم ویلي، چې په افغانستان کې د نوي حکومت جوړېدل د امنیت د ټینګښت لپاره ښه چانس دی او دوی له افغانستان سره ښې اړیکې غواړي.

که څه هم دغه سفر تشریفاتي بڼه درلوده، خو بیا هم دا سفر د دواړو هېوادونو ترمنځ د اړیکو د ښه کولو یو نوی فرصت و، چې دواړه هېوادونه به ترې ګټه پورته کول وغواړي. په اوسني وخت کې نه د اسلام آباد په ګټه ده، چې د خپلې بې ځایه هیلې (ستراتېژیک عمق) او هند په تړاو اندېښنې ولري او نه هم د کابل په ګټه ده –که چېرې د پاکستان نیوکې پر ځای وي– چې هند ته په کندهار او جلال اباد کې د پاکستان خلاف پراکسي جګړې فرصت ورکړي.

دا چې هند په افغانستان کې اوس تر یوه بریده ښه نوم لري، دا نوم یې د تشو تبلیغاتو له لارې نه دی ګټلی؛ بلکې د پانګونو، پروژو او نورو اقتصادي فعالیتونو او همکاریو له لارې ګټلی او په دې توګه یې په افغانستان کې نرم ځواک لوړ شوی دی. خو افغان حکومت ته د پرمختګ او بریالۍ ډیپلوماسۍ لپاره اړینه ده، چې د دواړو (هند او پاکستان) ترمنځ توازن وساتي.

په افغانستان کې عام نظر دا دی، چې اسلام اباد لاهم د افغانستان په تړاو مذبذبه تګلاره لري. که له یوې خوا په افغانستان کې د امنیت، سولې او ثبات خبرې کوي؛ خو له بلې خوا په روانو ناامنیو کې د دوی رول هم څرګند دی. ځکه نو پاکستان باید پوه شي، چې هند او افغانستان ان د پاکستان له جوړېدو مخکې زرګونه کلونه پخوانۍ اړیکې لري او د دغو اړیکو پر خلاف روانه لوبه یې بې ګټې ده. همدا راز هند هم باید په پام کې ولري، چې د افغان دولت وسله وال مخالفین د افغانستان د خلکو برخه ده او له هغوی سره له خبرو کولو پرته، د افغانستان پرمختګ او رښتینې سوله ناشونې ده. پای

ارتباط با ما:

ایمیل: info@csrskabul.com – csrskabul@gmail.com

وب سایت: www.csrskabul.com

شمارهٔ تماس: 784089590 (93+)